[71] Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte fredag den 31. mai 1974 kl. 9.

Møtet ble ledet av formannen, T o r O f t e d a l .

Til stede var: Asbjørn Haugstvedt, Arne Kielland, Odd Lien, Tor Oftedal, Erland Steenberg, Kåre Stokkeland, Paul Thyness, Kåre Willoch, Berit Ås, Guttorm Hansen, Svenn Stray, Ragnar Christiansen, Berge Furre, Valter Gabrielsen, Arnt Hagen, Kåre Kristiansen, Gunnar Alf Larsen, Johan A. Vikan, Jakob Aano, Lars T. Platou (for Kyllingmark) og Johan Østby (for Per Borten).

Av Regjeringens medlemmer var til stede utenriksminister Knut Frydenlund.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: statssekretær Arne Arnesen og konsulent Jens Breivik.

Dessuten var til stede komiteens faste sekretær, B. Stangholm.

D a g s o r d e n :

Utenriksministeren redegjør for følgende saker:

1. Våpensalg til Brasil.
2. Oppfølging av energikonferansen i Washington.

Formannen: Utenriksministeren opplyser at han ønsker å begynne med punkt 2, oppfølging av energikonferansen. Det er når det gjelder dette punkt allerede omdelt et notat.

[72] Utenriksminister Knut Frydenlund: Da jeg vet at medlemmene av den utvidede utenrikskomite har liten tid og snart skal gå i stortingsmøte, skal jeg foreta selve innledningen veldig kort.

Det man står overfor når det gjelder oppfølgingen av det energimøte en hadde i Washington i februar i år, er en fase i oppfølgingsarbeidet hvor man må ta stilling til enkelte politiske spørsmål vedrørende innholdet i et fremtidig samarbeid på energisektoren.

Det vi er interessert i å få en reaksjon på, er de 4 punktene på side 3 i notatet om den norske holdningen til det videre arbeidet. For det første er vi av den oppfatning at koordineringsgruppen som har hatt ansvaret for oppfølgingen av Washington-konferansen, bør avslutte sitt arbeid innenfor den oppsatte timeplan, uten at man ønsker at denne koordineringsavtalen skal være grunnlaget for et slags organisasjonsmessig samarbeid mellom denne gruppe land. Her er det da for så vidt en uoverensstemmelse med amerikanerne, som går inn for å skape en slags organisasjonsmessig form når det gjelder denne gruppen, mens de øvrige land er imot dette, deriblant Norge.

Et annet synspunkt fra norsk side er at det forsknings- og utredningsarbeid denne gruppen har satt i gang, har sin egenverdi, men man går inn for at dette bør videreføres i OECD eller andre fora.

Et tredje punkt vi må ta stilling til, gjelder den fordelingsplan for petroleum for samtlige OECD-land i tilfelle av en knapphets- eller krisesituasjon som det har vært et arbeid i gang med innenfor denne koordineringsgruppen. Her er jo Norge i en spesiell situasjon som produsentland, og vi er av den oppfatning at vi i prinsippet bør stille oss positive til denne fordelingsplan, men presiserer og setter som en forutsetning fra norsk side at disse ordningene i praksis for vårt lands vedkommende skal sikre en forvarlig dekning av Norges behov for petroleum også i en krise- eller knapphetssituasjon.

For det andre er vi av den oppfatning at denne fordelingsplan må omfatte alle OECD-land og at den heller ikke må få en form som om den er et slags virkemiddel rettet mot produsentlandene.

Begrunnelsen for at vi mener vi må innta en positiv holdning til denne fordelingsplan, men med de forbehold vi gjør gjeldende, er at Norge på andre råvareområder er avhengig av tilførsler fra andre land, f.eks. korn. Hvis vi skulle innta en steil [73] holdning her og si at vi ikke vil være med på noen som helst form for fordeling, ville vi stå temmelig svakt i en situasjon hvor korn f.eks. vil bli knapphetsfaktoren.

Det fjerde punkt er den generelle holdning at vi mener disse energiproblemene må angripes på det globale plan og i den forbindelse er interessert i først og fremst å følge opp det som der skjer i FN’s regi i forbindelse med konferansen om råvarer og utvikling.

Dette er de fire punktene som vi ønsker en reaksjon på. Jeg tror jeg skal begrense meg til det.

Formannen: Utenriksministeren var eksemplarisk kort. Jeg håper det vil gi inspirasjon for den videre debatt.

Paul Thyness: Jeg synes det er litt beklagelig at den amerikanske tanke ikke har vunnet gjenklang. Det virker som det er en jomfrunalsk forskrekkelse over å befinne seg i et spesielt selskap som har ført oss i inn i denne situasjon. Jeg går ut fra at siden amerikanerne er alene om sin tanke, er den nokså død. Min spontane holdning er at det ville ha vært en både effektiv og praktisk måte å ordne dette på. Jeg kan i og for seg ikke se at denne fronten man snakker om mot utviklingsland ville være noen realitet i denne sammenheng. Det er jo spørsmål om hvordan man brukte en slik organisasjon.

Under de foreliggende omstendigheter kan jeg ikke se at det i og for seg eksisterer noen annen mulighet enn å fortsette på den linje vi har valgt, men jeg håper at de som skal effektuere dette, vil gjøre det under former som minst mulig belaster USA for denne tanke som de åpenbart har vært glad i, og som de formodentlig har en viss kjærlighet til, men som vel dessverre ikke vinner frem.

Kåre Willoch: Jeg har dessverre ikke fått se dette notatet før i dette øyeblikk, og jeg må bare få stille spørsmålet hvorledes denne fordelingsplan egentlig skal kunne sikres gjennomført hvis man på forhånd har gitt opp tanken om å gjøre ECG til en organisasjon. Nå står det her at denne fordelingsplan bør omfatte samtlige OECD-land, og det er selvfølgelig [74] en god tanke, men hvis det skulle volde vanskeligheter, synes jeg ikke man skal avvise tanken om en effektiv fordelingsplan innen en annen krets.

Berit Ås: I og for seg syns jeg dette dokumentet om energikonferansen er et informativt og bra dokument. Jeg er enig i en rekke av de synspunkter som er lagt fram. Men på side 3 er det to ting jeg vil få nevne. Det heter her under punkt c:

> «Norge bør i prinsippet stille seg positivt til deltagelse i en fordelingsplan for samtlige OECD-land for petroleum i knapphets- og krisesituasjoner.»

Videre nevnes det under punkt b at man kunne tenke seg et forskning- og utredningsarbeid fortsatt både gjennom OECD som blokk og eventuelt i andre egnede fora. Det kan vel da kanskje være grunn til å se på om denne fordelingsplan i knapphets- og krisesituasjoner utelukkende bør omfatte OECD-landene.

En annen ting som kan være av viktighet, er at man får en ganske bevisst definisjon av hva som er knapphets- og krisesituasjoner. Vi står jo som et produsentland, og hvis knapphets- og krisesituasjoner oppstår meget ofte i forbindelse med den alminnelige drift av landenes industri, kan vi komme i pressituasjoner nokså tidlig, nettopp fordi vi er et av de få produsentland innenfor denne blokken.

Disse to er i grunnen mine eneste betraktninger.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Med hensyn til representanten Thyness' beklagelse over at De forente stater her står alene, vil jeg bare få lov å si at det syn som vi her har gitt uttrykk for, at denne koordineringsgruppen skal opphøre innen den fastsatte timeplan, er i samsvar med det syn vi har hevdet helt fra starten av konferansen og uten å vite hva slags konstellasjoner som senere skulle oppstå.

Når det gjelder hr. Willochs spørsmål om hvordan denne fordelingsplan skulle effektueres, er jo hensikten å gjøre det innenfor OECD, som for så vidt på et mindre omfattende og mindre forpliktende [75] plan allerede har vært i gang med et slikt arbeid tidligere, men det vil nå få hovedtyngden av det. Jeg tror det er den generelle oppfatning i landene, bortsett fra De forente stater, at det her er naturlig å bruke OECD, da det er en organisasjon som også normalt ville ha stelt med en slik fordelingsplan.

Representanten Berit Ås mener det er galt å begrense dette til OECD-land. Vi må vel regne med at det i FN-regi som en oppfølging av FN-konferansen om råvarer og utvikling, også vil komme utspill om en global fordelingsplan.

Når det gjelder definisjonen av «knapphetssituasjon», er jeg klar over at det her kan være av betydning at man får det definert. Man har vurdert spørsmålet i de

respektive fagdepartementer og mener at man med de formuleringer vi bruker om «en forsvarlig dekning av Norges behov», har sikret våre interesser.

Formannen: Flere har ikke forlangt ordet til denne sak. I hvilken utstrekning den tause majoritet kan tolkes som en støtte til Regjeringens syn, må vi overlate til utenriksministeren selv å vurdere. Jeg vil bare innskyte at formannens egen taushet trygt kan tolkes i den retning.

Kåre Willoch: Ja, vi må jo under omstendighetene akseptere det som nå synes å utkrystallisere seg, men jeg vil gjerne understreke at det er viktig at vi får denne fordelingsplan til å virke. Man må ikke la være å foreta nødvendige ting av redsel for at det skal bli oppfattet slik at man forbereder en knapphetssitasjon som kan tenkes fremkalt av de oljeproduserende land. Det er i virkeligheten et politisk trekk man her foretar, og det bør man ikke være så redd for at man av den grunn lar være å ta de skritt som er nødvendige.

[76] Formannen: Vi går så tilbake til punkt 1, Våpensalg til Brasil.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Her er opplegget mer uryddig fra min side. Hensikten var å legge fram Regjeringens standpunkt slik det hadde utkrystallisert seg i regjeringskonferanse i går, vedrørende spørsmålet om eksport av kanontårn til Brasil. Saken ble imidlertid utsatt av Regjeringen i går etter forslag fra meg, fordi jeg ønsket å arbeide mer med saken og ta direkte kontakt personlig med Kongsberg Våpenfabrikk og med direktør Hurlen. Min erfaring fra møtene i den utvidede er at det er en hevdvunnen praksis her at man bare diskuterer saker hvor Regjeringen har lagt fram et forslag, og det foreligger ikke noe slikt forslag i denne sak. Men jeg vil spørre formannen om jeg likevel bare kort kan skissere problemstillingen og høre enkelte foreløpige reaksjoner, og eventuelt komme tilbake til saken.

Formannen: Formannen er av den oppfatning at når vi først sitter her og tross alt har 30-40 minutter til rådighet, er det rimelig at utenriksministeren kommer med den redegjørelse som kan gis, selv om jeg i prinsippet er helt enig med ham i at den utvidede helst bør innkalles når Regjeringen har noe på hjertet.

Kåre Willoch: Jeg har ikke noe imot det, men jeg vil da gjerne ha understreket at her foreligger det ingen rimelighet for å fortolke taushet som samtykke til noe som helst eller protest mot noe som helst. Det er en ren redegjørelse, vi har ikke forutsetninger for å si noe som helst om den før utenriksministeren har bestemt seg for å mene noe.

Formannen: Det er et synspunkt jeg tror hele komiteen deler, og det var underforstått fra min side at det var nettopp med de forbehold at jeg ikke ville sette meg mot at utenriksministeren orienterer om hvordan saken ligger.

[77] Utenriksminister Knut Frydenlund: Jeg ville også forstå det om komiteen under disse omstendigheter ville vente med å høre dette inntil Regjeringen hadde et standpunkt, men for meg vil det være nyttig å få visse foreløpige reaksjoner.

Saksforholdet her er at Kongsberg Våpenfabrikk har søkt om lisens for eksport av 800 kanontårn til Brasil. Dette er en ordre for Kongsberg Våpenfabrikk på 72 mill. kr. Departementet behandlet saken for seks uker siden og avslo søknaden. Så fikk vi da en fornyet henvendelse fra Kongsberg Våpenfabrikk hvor de viser til at Utenriksdepartementet tidligere har gitt et forhåndstilsagn til en slik eksport, og at Kongsberg Våpenfabrikk på denne bakgrunn har innrettet seg etter dette, foretatt en del forberedende arbeid, og det har også den brasilianske motpart gjort. Fra brasiliansk side er det bl.a. laget fundamenteringer for de kjøretøyer hvor disse kanontårn skal stå.

Bakgrunnen for Utenriksdepartementets avslag har ikke bare med regimet i Brasil å gjøre, men man står overfor muligheter for at det kan bli opptøyer av en eller annen art i Brasil, og disse kjøretøyene med disse kanontårnene er jo da våpen som vil kunne brukes for å slå slike opptøyer ned. Og selv om kriteriene eller retningslinjene i dag for eksport av våpen kan sies å være oppfylt om lisens gis, vil det kunne oppstå en situasjon her som vil kunne bli meget ubehagelig. Det var bakgrunnen. Det som kompliserer situasjonen her, det er da virkningen av det tilsagn som Kongsberg Våpenfabrikk mener å ha fått. Det jeg akter å gjøre, er å ta nærmere kontakt med direktør Hurlen for å få mer rede på hva de har gjort av forberedelser, men samtidig opprettholde departementets prinsipielle synspunkt.

Når dette er sagt, vil jeg også peke på behovet for at departementet foretar en prinsipiell vurdering av forholdet omkring vår våpeneksport til andre land. Stortinget har trukket opp retningslinjer, men situasjonen er slik omkring i verden i dag at denne våpeneksporten skaper store problemer for oss. Situasjonen er den at de forskjellige våpeneksporterende firmaer i Norge tar kontakt med enkelte land rundt omkring i verden og innleder foreløpige forhandlinger. Så søker de departementet om lisens etterpå, og i de [78] tilfelle hvor vi avslår lisens, blir det en helt unødig belastning i forhold til vedkommende land. Det er ikke få slike lisenssøknader som er avslått. Vi har bl.a. nå liggende en søknad om lisens for eksport til Iran som vil bli avslått, og det er helt klart det vil skape problemer i forholdet til Iran. Så bortsett fra den helt konkrete sak som foreligger her, vil jeg også peke på behovet for at UD i nær framtid legger fram en slik prinsipiell vurdering for å utfylle de retningslinjer som i dag foreligger, og så komme tilbake til den utvidede med det utpå høsten.

Kåre Willoch: Når vi skal få denne saken tilbake, må vi selvfølgelig få fulle opplysninger om det tilsagn som er gitt før. Jeg vil allerede nå bemerke at det jo ikke er noen heldig praksis – for å si det svært forsiktig – at Norge sier ja og nei til samme tiltak. Jeg synes, tatt i betraktning de virkninger man kan regne med i tilfelle hvor avslag blir gitt, at det var naturlig at et spørsmål som det som ble nevnt om

Iran, også blir lagt frem til vurdering i komiteen. Det er klart at dette er et utenrikspolitisk spørsmål av noen betydning, og da er det rimelig at vi er orientert om det.

Arne Kielland: Jeg synes det er temmelig sjokkerende ting som kommer fram her, og jeg skjønner jo at vi kommer tilbake til dette. Så vidt jeg skjønner, må det være flere regjeringer som er involvert her, dette første tilsagnet er vel gitt under den forrige regjering.

Jeg er helt enig i det utenriksministeren sa om behovet for å få opp til ny vurdering de retningslinjene som ligger til grunn for våpeneksport. Det skyldes delvis at de vel er noe omstridte. Men jeg vil iallfall peke på at foruten den klare regel om at våpeneksport ikke skal skje til områder der det er krig eller der krig truer, så ble det under Cuba-krisen i 1959 sagt temmelig klart fra fra stortingsflertallets side at myndighetene også før våpeneksport må foreta ei temmelig kritisk vurdering av de utenrikspolitiske [79] og innenrikspolitiske forhold i det område det er tenkt å eksportere våpen eller ammunisjon til. Og etter det utenriksministeren sa om situasjonen i Brasil, synes jeg jo at skepsisen her burde være helt klar når det gjelder det regimet.

Det er også klart, som utenriksministeren sa, at hvis praksis er slik at Kongsberg Våpenfabrikk først tar kontakten og UD så etterpå må avslå, så kan det bli en del utenrikspolitiske og økonomiske belastninger av det. Det taler helt klart for at en her endrer rutinen.

Når det gjelder akkurat eksporten til Brasil, er vi, som jeg sa, svært sjokkert. Vi er interessert i at dette kommer opp igjen så snart som overhodet mulig. Jeg er glad for at utenriksministeren foreløpig står på at man fortsatt skal avslå. Men jeg vil spørre om vi ikke kan få denne saka inn igjen for den utvidede utenrikskomite før vi går fra hverandre før sommeren. Vi ser så alvorlig på dette at vi også vil forbeholde oss retten til å foreslå at denne saka kommer inn for Stortinget, som vi har adgang til etter reglementet. Men jeg håper det kan løse seg i første omgang ved at avslaget opprettholdes, og at den utvidede utenrikskomite blir informert igjen i god tid før vi går fra hverandre.

Paul Thyness: Disse sakene som vender tilbake fra tid til annen, er veldig vanskelige å avgjøre, ikke minst fordi man er nødt til å legge regimer under en vurdering som ikke bare er politisk, men også til en viss grad moralsk. Jeg vil nesten gå så langt som til å si at Utenriksdepartementet ikke bør iverksette en utredning av nye prinsipper for våpeneksport, men bør se til at det blir satt i verk en plan for å føre Kongsberg og Raufoss over til sivil produksjon. Denne industri har en marginal betydning for vår forsvarseffekt som ikke står i noe forhold til de politiske problemer den kan føre Norge opp i, for ikke å snakke om den til enhver tid sittende regjering.

[80] Kåre Kristiansen: For det første litt til om den måten saken er reist på. Det er jo et veldig vesentlig spørsmål som her er kommet opp i komiteen, og jeg

synes det er lite tilfredsstillende at det kommer opp på et så vagt grunnlag som dette. Jeg synes at selv om ikke Regjeringen har noe forslag i en sak som denne, burde vi iallfall ha noe skriftlig å holde oss til når et så vesentlig spørsmål skal tas opp.

Utenriksministeren brukte en formulering når det gjaldt det tilsagn som er nevnt her, som forekom meg noe vag. Han sa ikke at det var gitt, men, så vidt jeg oppfattet, at det var antagelig gitt, han nevnte også litt om at han skulle sjekke opp med Kongsberg Våpenfabrikk hvordan dette egentlig lå til. Jeg er selvfølgelig ikke kjent med realitetene her, men jeg må si at jeg tviler sterkt på at det i hvert fall er gitt noen politisk klarering på dette av den tidligere regjering. Det kunne være interessant å høre hvordan saken egentlig står, siden utenriksministeren selv brukte såvidt vage formuleringer om nettopp det helt vesentlige punktet.

Ellers er det min oppfatning at uansett hva det måtte ligge i det, må Regjeringen og Utenriksdepartementet her stå helt fritt. Her har det jo også foregått en utvikling i Brasil i det senere som har klargjort tilstandene. De er klarere i dag enn for et år siden. Det taler i den retning at Regjeringen er helt fri til å treffe de disposisjoner den mener er riktige i denne sak.

Ellers er jeg helt enig med hr. Thyness i at denne og lignende saker i høy grad aktualiserer spørsmålet om eksistensberettigelsen av hele denne eksportindustrien, og jeg er enig i at det vel er riktig når Regjeringen nå tar dette spørsmålet opp igjen, at man går så langt som til å stille også dette problemet i søkelyset.

[81] Formannen: Jeg vil gjerne bemerke i forbindelse med hr. Kåre Kristiansens kritikk at ved møtets åpning ble det uttrykkelig gitt uttrykk for hvordan situasjonen var – med andre ord at den var annerledes enn utenriksministeren hadde forestilt seg da han bad om å få dette møtet med den utvidede. Hvis det hadde kommet en eneste innsigelse mot at utenriksministeren fikk gi en redegjørelse på det løse grunnlag som foreligger, ville det blitt tatt til følge av formannen. Jeg er sikker på at utenriksministeren ville akseptert det uten videre.

Erland Steenberg: Jeg bad om ordet for noe av det samme som hr. Kåre Kristiansen var inne på. Når det gjelder dette med forhåndstilsagn, tror jeg det er veldig viktig at det ikke blir sittende igjen en vag oppfatning av at det her skulle være gitt et bindende politisk tilsagn i fjor. Akkurat det spørsmålet synes jeg det er svært viktig å få presisert litt nærmere, slik at man kan få vekk all tvil om at det her foreligger en politisk beslutning. Hvis det er gitt et forhåndstilsagn fra Utenriksdepartementet, er det i tilfelle gitt i skriftlig form, og da skulle det vel ikke være så vanskelig å få det klarlagt, slik at iallfall det spørsmålet kan ryddes av veien.

Ellers er jeg enig med utenriksministeren i at det kanskje er noe tvilsomt å gi denne eksportlisens. Jeg tror det er riktig, slik det nå ligger an, at man ikke gjør det.

Kåre Willoch: Dersom det er riktig at det er gitt et tilsagn fra Det kongelige norske utenriksdepartement, så forekommer det meg nokså klart at man derefter egentlig ikke står like fritt som før dette tilsagn ble gitt. Man kan ikke nå hevde at

dette eventuelle tilsagn er uten betydning. Vi får se hva som foreligger, og så må saken vurderes på det grunnlag.

For øvrig er det nå i ferd med å skje noe av det som jeg var engstelig for, jeg hadde min bekymring med hensyn til denne type av møter. Nå begynner vi å få standpunkter på basis av en fullstendig utilstrekkelig redegjørelse. Det vil jeg advare mot. Jeg vil for øvrig si at efter det som hittil er fremkommet, ser jeg ikke noe grunnlag for å få en slik analyse av virksomheten ved Kongsberg og Raufoss som det har vært tatt til orde for her.

[82] Guttorm Hansen: Jeg tok i første rekke ordet for den rent formelle behandling i den utvidede. Jeg tror at vi skal avslutte behandlingen av denne sak snarest mulig i dette møte. Jeg finner ikke noen grunn til at man her nå etter hvert vikler seg inn i en debatt om ting vi er lovet en fyldestgjørende redegjørelse om, og der Regjeringen også vil meddele sitt standpunkt. Det er egentlig bare på det grunnlag vi kan drøfte slike saker som dette, og jeg er iallfall ikke beredt til under noen omstendigheter å ta standpunkt til så vidtrekkende uttalelser som de som f.eks. er framkommet fra hr. Thyness, med tilslutning fra hr. Kåre Kristiansen. Jeg må derfor helt reservere meg mot det.

Jeg vil også si at når det gjelder stortingsvedtaket om våpeneksport, er det et meget fleksibelt vedtak. Det har det alltid vært. Det tror jeg på mange måter har vært en fordel under behandlingen av våpeneksportsaken. Jeg har ikke sett dette stortingsvedtak så veldig vanskelig å håndtere, men i det øyeblikk man gir seg inn på en virkelig definisjon av dette vedtak, tror jeg at vi vil havne i en situasjon der vi vil komme langt ut over det vi egentlig kaller våpen. Det har jeg gitt uttrykk for tidligere her i den utvidede. Jeg tror at både elektronisk utstyr av forskjellig art, motorer osv. ganske snart vil komme i den kategori, så jeg er ikke så sikker på hvor langt man skal definere et stortingsvedtak som helt tydelig alltid har vært beregnet på at man skal kunne ta standpunkt til våpen i hvert enkelt tilfelle.

Gunnar Alf Larsen: Jeg er for så vidt enig i det hr. Guttorm Hansen sa innledningsvis, men han kom også inn på visse andre punker i denne forbindelse. Jeg vil for mitt vedkommende bare si at for oss foreligger den faktiske situasjon at Regjeringen har tatt sitt standpunkt som den har meddelt oss. Jeg er for min del enig i Regjeringens standpunkt. Men hvis Regjeringen har vanskeligheter med å gjennomføre denne oppgaven av hensyn til noe som måtte være sagt, får vi se på det. Jeg går ut fra at den da vil komme tilbake til saken, men jeg går også ut fra at det ikke vil bli nødvendig.

[83] Kåre Kristiansen: For det første: Til det som ble sagt om min kritikk over den måte saken er reist på, vil jeg bare skyte inn at det var jo umulig på forhånd å vite hvor komplisert denne saken var, og hvilke momenter som her ville bli kastet fram. Jeg synes at etter det vi nå vet, burde saken ikke vært tatt opp uten på grunnlag av et PM – som vi altså ikke har fått. Men la nå det være.

Når det gjelder det andre spørsmålet som hr. Guttorm Hansen reiste, kan jeg bare presisere: Jeg synes denne og lignende saker griper så mye inn i de disposisjoner som en industri av denne art må kunne foreta dersom den skal kunne opptre på det internasjonale marked, at det ut fra dette synspunkt må være naturlig å beskjeftige seg med hele denne industriens eksistens, når man først skal ta dette opp rent prinsipielt. Jeg har ikke her tatt noe forhåndsstandpunkt til konklusjonen, men jeg synes dette griper så dypt inn i denne industris disposisjoner at det ville være naturlig. Jeg ville bare si det.

Paul Thyness: La meg bare som en replikk få lov til å si at slik var det selvfølgelig også ment fra min side.

Ragnar Christiansen: Jeg burde selvfølgelig føle meg beroliget etter disse forsikringene fra representantene Thyness og Kåre Kristiansens side. Men jeg føler faktisk trang til å advare mot at en tar standpunkter også med hensyn til Kongsberg Våpenfabrikk og Raufoss Ammunisjonsfabrikkers virksomhet. Det er ikke grunn til å reise noe stort spørsmål vedrørende eksistensberettigelsen for denne industrien på bakgrunn av den sak vi nå behandler.

Når disse bedriftene i stor ustrekning har kunnet utvikle seg til moderne, elektroniske bedrifter, skyldes jo det nettopp den virksomhet de har hatt innenfor forsvarsproduksjonen, og det er et forhold som er langt mer komplisert enn som så. Jeg vil som sagt advare mot å ta forhåndsstandpunkter også til det spørsmålet.

[84] Formannen: Flere talere har ikke tegnet seg. Før utenriksministeren får ordet til en avsluttende oppsummering eller replikk, vil jeg be ham også å gi uttrykk for hvordan han ser på spørsmålet om den videre behandling, både med hensyn til Regjeringens befatning med saken og hvordan han har tenkt seg at den utvidede utenrikskomite skal komme inn i bildet på et senere tidspunkt.

Utenriksminister Knut Frydenlund: Jeg vil gjenta min beklagelse over at saken er lagt fram på denne måten, som er i strid med hevdvunnen praksis i komiteen.

Når det gjelder spørsmålet om den videre behandling, er det min hensikt å ta direkte kontakt med direktør Hurlen for å høre nærmere om bedriftens disposisjoner i denne sak, men også for å forklare ham våre motiver for det avslag vi gav tidligere i år. Det som jeg ikke har helt oversikt over her, er eventuelt erstatningssøksmål fra Kongsberg Våpenfabrikk. Det kan komme, og også det må klargjøres.

Det er ikke grunn til å forlenge denne diskusjonen, men siden spørsmålet om formen på forhåndstilsagnet har vært trukket fram, synes jeg det bør refereres litt om det.

I det notatet som den utvidede utenrikskomite skulle hatt dersom det hadde vært forelagt for Regjeringen, står det:

«I mai 1973 forespurte A/S Kongsberg Våpenfabrikk (KV)
Utenriksdepartementet om lisens for utførsel av opp til 1.000 kanontårn til

Brasil ville kunne påregnes gitt. Departementet meddelte i juni 1973 bedriften at slik lisens ikke ville bli frarådet med mindre spesielle omstendigheter skulle inntreffe.»
Jeg vil da få understereke at dette ikke har vært regjeringsbehandlet.

Formannen: Vi får da si at vi er kommet så langt i denne sak som det er mulig å komme i dag.

Møtet hevet kl. 9.45.